

{דין עליונו של זב}

נחלקו הראשונים בגדר טומאת עליונו של זב, דידוע דמצינו בזב טומאת היסט שאם הזז מגביה ומזיז מטמא, והנידון הוא האם גם עליונו של זב הוא רק דין היסט או הוא דין חדש. הרשב"ם בתוס' לעיל (לא, ב) כתב דעליונו של זב הוא היסט שהכריע הזב בכף מאזנים את האוכלים שבכף השניה ומוגבהים האוכלים מכוחו של זב. ובתוס' הקשו עליו א"כ היינו היסט כמבואר בזבים (ד, ו) ויש מקור לעצמו ואילו כאן בסוגיא בעינן מקור בפנ"ע לעליונו. והרמב"ן כתב ליישב דעת הרשב"ם דמצינו גם טומאת תחתונו מדין משכב ומושב, וא"כ הו"א דגם עליונו הוא בכלל טומאה זו וקמ"ל דלא הוי אלא היסט בעלמא, ולא מדין אב כמו מושב. וכן תי' ברשב"א וריטב"א והר"ן. וע' רמב"ן תירוצים נוספים. ולפי"ז עכ"פ עליונו של זב הוא פשוט טומאת היסט.

אבל תוס' כתבו דיש כאן טומאה חדשה, מדין עליונו, ולא הוי בכלל היסט דהיסט רק בכולו, וכאן רק חלק מהחפץ מונח עליו וטומאת היסט בעינן שיסיט את כולו. עוד כתב בתוס' הרא"ש (לב, ב) והריטב"א דמירי בכה"ג שאין הזב מזיז את החפץ אלא נמצא תחתיו. [ויש לציין שיש נידון בראשונים אם החפץ מעל הזב נשען עליו והזב מרגיש בכובדו, או אפי' אם אינו נשען עליו טמא, וע' תוס' נה, א דרק אם מרגיש כובד החפץ, אבל בריטב"א כאן מבואר דאפי' בלא"ה טמא]. ותוס' שלא כתבו היסט"ת זו משמע דס"ל דגם מדין היסט בעלמא נטמא אפי' בלי הזזה, ועכ"פ בהיסט הזב, וכן משמע בר"ש זבים (פ"ה מ"ו). ודעה זו דעליונו הוא טומאה חדשה כן מבואר נמי ברמב"ם (מו"מ פ"ו ה"ג), ורק כתב הרמ"ד דין זה הוא רק מדרבנן וכל הפסוקים בסוגיין רק אסמכתא. ומוכח דאינו מדין היסט דמפורש להלן (מג, א) דמטמא מה"ת. [וע' ראב"ד שם שפליג דהוא מה"ת, ורק הראב"ד חידש דכ"ז שמחובר לזב מטמא נמי כלי שטף ולא רק אוכלים ומשקין, וע' מרכה"מ באורך בבי' שיטתו].

והנה, בתוס' עירובין (כו, א) מסתפק הר"י דמצינו במשכב דרק אם ראוי למשכב מטמא, ומה הדין בעליונו האם דוקא אם ראוי לכך או כל דבר נטמא. ומשמע שם בתוס' כשיטתם דעליונו הוא דין אחר, והיסט ודאי הוא בכל דבר, ורק אפשר עליונו דוגמת תחתונו שהוא מדין משכב, ולכן אפשר בעינן ראוי לכך. וגדר דין ראוי ע' ריטב"א שם דגם עליונו יהיה ראוי למשכב, אבל במהר"ם בי' בתוס' שם דיהא ראוי להעלותו עליו וכן משמע בתוס' הרא"ש שם דצ"ל ראוי להעלותו עליו.

{גדר דין טומאת תחתונו של בועל נדה}

בגמ' טומאת תחתונו של בועל נדה כמו עליונו של זב. ונקדים עיקר דין טומאת בועל נדה ואח"כ לבאר דין טומאת תחתונו, הנה, בגמ' אמרו יכול יעלה לרגלה וכו' ולמסקנא ותהי נדתה עליו דגם הוא מטמא אדם וכלי חרס, ונחלקו הראשונים בטומאה זו שמטמא אדם וכל"ח, שיטת רש"י דמטמא אדם לטמא בגדים כמו הנדה, וכמו כן מטמא כל"ח בהיסט, נמצא ממש כנדה, ורק גזה"כ דהגם נדה יש לו מושב ותחתונו אב הטומאה, בבועל נדה יש מיעוט דלא הוי אב אלא ראשון. שיטת שר מקוצי בתוס' הרא"ש וכן הוא דעת הר"ש בכלים (א, ג) דפשטות המשנה סוף זבים תנן דבועל נדה כמו טמא מת ורק יש לו מעלה דיש לו טומאת תחתונו דאפי' בלי מגע בו טמא כראשון, וא"כ יוצא להיפך דבאמת אין לו דין כנדה, ורק יש ריבוי להיפך לטומאת תחתונו עכ"פ הוי ראשון. ופירש לפי"ז אדם וכלים, דהיינו טומאת מגע דמטמא אדם עצמו וכן כל"ח, והא דתניא דווקא אלו, דמצינו בטומאת חיבורים בב"ב (ט, ב) דמטמא רק כלי שטף ולא אדם, ולכן קמ"ל דהוי טומאה גמורה ומטמא במגע אפי' אדם וכלים, אבל לעולם אין לו טומאת אדם מטמא בגדים וכן אין לו טומאת היסט. וזהו באמת דברי התוס' כאן (ד"ה מה היה) ומהר"ם כאן בתוס'.

נמצא דנחלקו אם בעצם דין בועל נדה ורק נתמעט תחתונו מאב, או להיפך הוי כמו טמא מת בעלמא ורק נתרבה לתחתונו. וליישוב שיטת רש"י מהמשנה שם בסוף זבים כתב התוס' הרא"ש ד"ל תנא ושייר. ולמעשה גם דעת הרמ"ה כרש"י שכתב (מו"מ ג, א) דמטמא כנדה וכבר האריך כן המשנה למלך דדעת הרמב"ם כרש"י.

וע"ע תוס' להלן עא, ב כתוס' כאן ורק שם נסתפקו אם באמת מטמא בהיסט או לא, והוא הנידון כאן בראשונים.

והנה, בגמ' להלן אי' מעשה בצדוקי וכו' ור"ג בדק באשתו וכו', וע' תורא"ש ש"מ שיש לו מעיינות, ובע"כ תנא ושייר שלא דמי בזה למת. אבל למעשה בר"ש שם מספק"ל אם יש לו מעיינות וצ"ע ליישב הגמ' בע"כ, וע' בית שאול בגליון המשניות שם.

{בועל יולדת או זבה קטנה מה דינו} יכול יעלה לרגלה וכו' ולמסקנא טמא ז' לעולם. והנה בסוגיין איירי בבוועל נדה, וע' תו"כ סוף מצורע (זבים פרשתא ה') דילפינן דה"ה בועל זבה גדולה או קטנה, וכן יולדת נמי טמא. ויל"ע התם כמה טמא, דזבה קטנה רק שומרת יום האם באמת נטמא ז', וכן יולדת נקבה טמאה שבועיים האם טמא שבועיים כמותה או לעולם טמא ז'.

ונחלקו בזה הראשונים, דעת הרמ' בהקדמה לפיה"מ (טהרות), וכן מבואר בדבריו ביד (מו"מ ג, ג) וכמו שדקדק במי נפתוח (אמנה מח) דלעולם טמא ז', וכן נקט במנח"ח מצוה קפב אות ב. אך הראב"ד בתו"כ שם מחדש דזבה קטנה אינו טמא אלא יום א' כמותה, וע' עצי ברושים להגר"ש הכהן (סי' לט) דא"כ ה"ה יולדת טמא שבועיים. [ויש שפלפלו דטומאת יולדת רק טומאת שבוע פעמיים, וא"כ יש לו רק שבוע].

עוד חידש הראב"ד שם דאם אח"כ ראתה עוד ונעשית זבה גדולה אז גם הוא עכשיו נטמא ז', והוא חידוש עצום דלעולם גם אחר הביאה תלוי בטומאתה. ובאור שמח (מו"מ ג, ה) האריך בזה, ע"ש. ורגילים לפרש דמבואר בראב"ד דאינה טומאה עצמית אלא קבל"ט מהנדה ולכן מקבל דינה, ולפי"ז מובן יותר דלא הוי טומאה היוצא מגופה דהוא רק קבל"ט ואינו מקור הטומאה כמו נדה עצמה. ורק יש להדגיש עוד דאינה ממש אותה טומאה אפי' להראב"ד, מלבד מה דנתמעט מטומאת תחתונה גם זמן הטבילה אינו שוה, דנדה רק בליל ח, ואילו בוע"נ כבר ביום ז, ע' יומא ז, א, ותוס' להלן עא, ב עמדו ע"ז, עש תו"ד. [ומה"ט מספק"ל לגבי היסט].

{למה לא אמרו כעליונו של בועל נדה} והנה, בעיקר הגמ' דתחתונה כעליונו של זב, ע' נצי"ב וחת"ס ועוד שהעירו דהו"ל סתם ראשון לטומאה ומה הדמיון לחידוש דין של עליונו. ובאמת במשנה למלך (מו"מ פ"ו) הביא משו"ת חוט השני (סי' כט וסי' ל) שכתב לחדש דעליונו שם זב רק לאוכלים ומשקים אינו דהוי ראשון, אלא הוי אב ורק נתמעט דאינו מטמא אלא אוכלים, ונפק"מ דנעשו ראשון ולא שני. וכן יוצא בטומאת תחתונה דבועל נדה לפי"ז, והוא גדר מחודש של אב רק לאוכלים ומשקים ולכן נקט רק אלו ולא סתם מגע. אבל עוד העיר הנצי"ב למה לא אמרו כעליונו שלו, ודקדק מזה דמשמע דבוע"נ אין לו טומאה חדשה זו של עליונו, ורק תלוי במש"כ לעיל, דאם הוא טומאת היסט, א"כ כבר נחלקו אם יש לו היסט, אבל אם הוא טומאה חדשה יל"ע. וברמב"ן לג, ב מפורש דיש לו עליונו, ע"ש, ולפי"ז צ"ב למה אמרו עליונו של זב ולא עליונו שלו. וע' עוד תפאר"י (כלים א, ג) משכ"ב.

סוגיא דפולטת

{מקור טומאת פולטת וזמן סתירתה} מקור טומאת פולטת בשבת דף פו היו נכונים ג' ימים וגו' דפולטת ש"ז טמאה. ועתה, ספק רמב"ח אם הוא טומאה חדשה כרואה ואז סותר, או טומאת מגע ומטמא רק בחוץ ואינו סותר. ומבואר דסתירה הוא יום א' כמו קרי אצל זב דסותר יום א'. ואותו ספק יש גם להלן דף מב ושם האריכו הראשונים בב' ב' האיבעיות, אם הם ב' שאלות שונות או הכל א'.

והנה בהיכ"ת של פולטת פירש"י ששמשה באיסור אחר ראיית זיבה, ולכן משכח"ל דאפי' אחר ג' ראיות בג' ימים וסופרת ביום ד' היא פולטת עכשיו מתשמיש הזה באיסור. אבל תוס' כתבו דמשכח"ל בשימשה בהיתר וכשיטת רבנן בשבת שם דבעינן ו' עונות של י"ב שעות, נמצא סה"כ 72 שעות עד שהש"ז מסריח בתוכה, וא"כ משכח"ל שימשה ביום א' ומיד אח"כ ראתה, וראתה גם ביום ב' ויום ג', ומתחלת לספור יום ד', ואז פלטה ש"ז של יום א', והוא עדיין תוך 72 שעות עד מעל"ע של זמן ביאה ביום א' ומשכח"ל סתירה של יום א' מז' נקיים.

ומ"מ יש להדגיש דבגמ' ע"ב מבואר דמכח"ל סתירה אפי' תוך ז' ימי ספירה, וע' ר"ן שכתב דזה ודאי שייך רק באיסור, דאפי' לתוס' ורבנן הוא יום א' בלבד.

{דיעות של ר"ת והראב"ד סוגיא דפולטת}

ולמעשה בעיקר הסוגיא יש שני דיעות מחודשים בראשונים, וזה דעת ר"ת ועוד דעה של הראב"ד; דעת ר"ת דרך פולטת מביאה של זב סותרת, דכל המקור מזב שראה קרי, ומבואר לעיל דף כב שהוא מדין צחצוחי זיבה, וא"כ באשה נמי רק בקרי של זב שיש בה צחצוחי זיבה, וגם זה הרא"ש דחאו. ודעת הראב"ד דכל הפליטה הוא רק לטהרות בלבד ולא לבעלה, וא"כ אינו נוגע לדינא, אבל הרא"ש דחאו דלא יתכן סתירה לחצאים, והרשב"א בתוה"ב (ז, ה) האריך כהראב"ד, וכתב נמי מהרי"ף שלא הביאו משמע כהראב"ד, אבל ע' ב"י (קצו) באורך דרוב ראשונים כהרא"ש והרי"ף השמיטו דאינו שכיח כ"כ דבין כך בדרך כלל נמשכת ראייתה כמה ימים, ולדינא פסק דסותרת גם לבעלה. ובנוי"ב (תנינא יו"ד קכה) תמה דודאי שכיח הוא שתראה קצת ופוסקת אחר יום או יומיים.

{להלכה בזה"ז}

והנה, סוגיא זו נוגע מאד לדינא והוא בשו"ע סי' קצו, דמוסכם בראשונים דקיי"ל כרמב"ח דסותר עכ"פ יום א', וע' תוס' דרבא עצמו חזר בו ולא השיב. ולדינא כאמור קיי"ל כן בכל ביאה ולא רק בזב כר"ת וכן אפי' לבעלה ודלא כהראב"ד, וא"כ אם שימשה וראתה דבזה"ז יושבת ז"נ אפי' על טיפת דם, א"א לה להתחיל לספור עד אחר שיעור זמן פליטה.

ובזמן שיעור פליטה נחלקו הראשונים, וכתב הרא"ש ותוס' כאן דקיי"ל כרבנן דרק אחר ו' עונות שלימות מסרחת, וא"כ אם שימשה במוצ"ש א"א לה להתחיל לספור עד ד' ימים ורק ביום ה' מתחלת, דביום הרי אפשר פולטת בתחילת הלילה לפני מעל"ע של תשמיש במוצ"ש וסותרת כל היום, ולכן סופרת רק מיום ה'. אבל בב"י הביא מתרוה"ד עוד חידוש להמתין עוד יום, וזה ידוע לנו מחמירים כן לדינא להמתין ה' ימים, חוץ מכלה, ויסודו משום ספק של בין השמשות שמא שימשה ביה"ש וחושבת ששייך ליום העבר ובאמת הוא ליום הבא ולכן חוששת עוד יום.

ולמעשה כל הסוגיא איירי בשימשה, אבל לדינא פסק הרמ"א (קצו, יא) להחמיר אפי' לא שימשה אטו שימשה וכל אשה ממתנת ה' ימים.

ע' חלק שני עוד פרטי דינים בפולטת אם יש עצות של קינוח והליכה, וכן בחידושו של הרא"ש בסתירה של יום ז' האחרון.